

ภาคผนวก 1

พัฒนาการของอุตสาหกรรมเพลงไทย

พัฒนาการของเพลงไทยในช่วงแรกเรียกรวมๆ กันเป็น “เพลงไทยสากล” ซึ่งได้รับอิทธิพลจากเพลงพื้นบ้าน เพลงกล่อมเด็ก โดยมีเนื้อหาสาระสะท้อนถึงเรื่องราวการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น เรื่องความรัก เรื่องธรรมชาติ เทศกาลประเพณีต่างๆ ลักษณะของการประพันธ์เพลงก็จะใช้คำง่ายๆ เป็นภาษาที่ตรงไปตรงมา มีสัมผัสที่คล้องจองกันในแต่ละวรรคตอน เหมือนการแต่งร้อยกรอง แต่ใส่ท่วงทำนองให้มีจังหวะ และมีการแบ่งจังหวะตามเพลงสากลต่างๆ เช่น จังหวะบอลรูม วอลซ์ สโลว์ ควิกสเตป แทงโก้ ร็อกแอนด์โรล และ ดิสโก้ เป็นต้น แต่ในปัจจุบันเพลงไทยสากลแบ่งจังหวะเป็น ป๊อป ร็อก R&B เป็นต้น อีกทั้งยังแบ่งออกเป็นเพลงไทยลูกทุ่ง และเพลงลูกกรุง โดยเพลงไทยสากลในยุคแรกจะเน้นการให้ความบันเทิงในโรงละครและโรงภาพยนตร์เท่านั้น นับแต่ปี 2503 เป็นต้นมา วงการเพลงของไทยเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัด โดยได้รับอิทธิพลจากเพลงตะวันตก เช่น The Beatles, The Shadow, Elvis Presley ทำให้วัยรุ่นของไทยในสมัยนั้นหันตัวไปกับผลงานเพลงของนักร้องเหล่านี้ ต่อมาในปี 2512 สมาคมดนตรีแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ จัดให้มีการประกวดดนตรีที่เรียกว่า “สตริงคอมโบ” ขึ้น และมีการแต่งเพลงไทยสากลที่เรียกว่าเพลง “สตริง” กันอย่างแพร่หลาย ซึ่งทำให้เกิดวงดนตรีไทยที่เล่นเพลงแนวสตริงแบบตะวันตกเกิดขึ้น เช่น วงดิอิมพอสซิเบิล นับเป็นจุดหักเหของวงการเพลงไทยในยุคนี้เลยทีเดียว หลังจากปี 2524 เพลงไทยสากลนอกจากจะมีแนวสตริงที่ได้รับความนิยมแล้ว ยังมีแนวเพลงประสานเสียง (เพลงประสานเสียงในยุคแรกจะเป็นการนำเอาทำนองเพลงต่างชาติมาใส่เนื้อร้องเป็นภาษาไทย) ที่ได้รับความนิยม เช่นเดียวกัน ทำให้ตลาดเพลงไทยสากลเริ่มต้นตัวและแข่งขันกัน และในขณะเดียวกันก็มีการนำเพลงไทยสากลเก่าๆ มาขับร้องใหม่ลักษณะของการร้องคู่ และร้องเป็นกลุ่ม

ธุรกิจเพลงได้เริ่มจากการที่มีผู้นำแผ่นเสียงเพลงสากลจากต่างประเทศเข้ามาจำหน่ายในประเทศ ทำให้เพลงไทยสากลได้รับอิทธิพลจากเพลงสากล ก่อให้เกิดการพัฒนาการของเพลงไทยสากล ทั้งลักษณะของรูปแบบ ท่วงทำนอง และกฎเกณฑ์ไปตามทฤษฎีดนตรีสากล ขณะเดียวกันก็ส่งผลทำให้เกิดบริษัทที่ผลิตแผ่นเสียงออกจำหน่าย ซึ่งบริษัทที่ผลิตในขณะนั้น ได้แก่ บริษัทนาไทย ห้างแผ่นเสียงตรามงกุฎ ห้างแผ่นเสียงนครไทย ห้างแผ่นเสียงเมโทร ห้างแผ่นเสียงมิลินทรา ซึ่งในขณะนั้นเป็นการนำเอาเพลงของนักร้องที่โด่งดังมาอัดลงบนแผ่นเสียง แต่ในช่วงเวลานั้นผู้คนยังไม่นิยมการฟังเพลง ประกอบกับราคาของแผ่นเสียง และเครื่องเล่นแผ่นเสียงมีราคาแพง จึงทำให้ธุรกิจเพลงในขณะนั้นยังไม่พัฒนาเท่าที่ควร

สำหรับการนำเสนอผลงานเพลงในระยะแรกๆ นั้นมักจะใช้การบันทึกลงแถบบันทึกเสียงแบบคาร์ทริดจ์ (Cartridge) แต่ก็ไม่ใช่ที่นิยมเพราะเทปและเครื่องเล่นเทปคาร์ทริดจ์มีราคาแพง ระยะต่อมาจึงมีการเปลี่ยนมาใช้เทปคาสเซ็ท (Cassette) ในการบันทึกเสียงแทน เนื่องจากมีขนาดเล็กกว่าและราคาไม่แพง ประกอบกับเครื่องเล่นเทปคาสเซ็ทมีราคาถูก ทำให้ผู้บริโภคสามารถที่จะซื้อมาฟังเพลงได้ ดังนั้นความนิยมในการฟังเพลงไทยสากลผ่านเทปคาสเซ็ทจึงเพิ่มมากขึ้น ส่งผลทำให้เพลงไทยสากลเริ่มเป็นที่รู้จัก ผู้ฟังเพลงในกลุ่มวัยรุ่นก็เพิ่มมากขึ้น เมื่อปริมาณผู้ฟังมากขึ้นก็ทำให้ผู้ผลิตในขณะนั้น (ห้างหุ้นส่วนจำกัดปิยะได้อุตสาหกรรม, ห้างหุ้นส่วนจำกัด โรส ชาวด์ มิวสิก, บริษัทโซน่า (ประเทศไทย) จำกัด, บริษัทโรต้าแผ่นเสียงและเทปจำกัด) นำเพลงไทยสากลรวมทั้งเพลงสากลจากศิลปินที่โด่งดังมาอัดใส่เทปคาสเซ็ทขาย นอกจากนี้ยังมีการลอกเลียนแบบและรับจ้างอัดเพลงสากลและเพลงไทยสากลจากแผ่นเสียงออกจำหน่าย ซึ่งถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ แต่ในช่วงขณะนั้น (ก่อนปี 2521) กฎหมายลิขสิทธิ์ของไทยยังไม่มีความเข้มงวดมากนัก บทลงโทษก็น้อยมาก ทำให้บริษัทผู้ผลิตในขณะนั้นมีการละเมิดลิขสิทธิ์กันมาก ทำให้ผลตอบแทนไปตกอยู่ที่ผู้ละเมิดมากกว่าจะเป็นรายได้ของค่ายเพลงที่สร้างสรรค์ผลงานเพลง แต่ก็ยังมีผู้ผลิตจำนวนหนึ่งที่ผลิตและสร้างสรรค์ผลงานเพลงออกจำหน่าย เช่น งานของวงชาตรี ผลิตโดยบริษัทเมโทรแผ่นเสียงและเทป จำกัด และผลงานของ สุเทพ วงศ์กำแหง, สวลี พกาพันธ์, ชานินทร์ อินทรเทพ ผลิตโดย บริษัท EMI (ประเทศไทย) จำกัด (สมกมล, 2532)

ในช่วงปี 2522 กฎหมายลิขสิทธิ์เริ่มมีความเข้มงวดมากขึ้นทำให้บริษัทสร้างสรรค์ผลงานเพลงต้องมีศิลปินและนักประพันธ์เพลงของบริษัท ซึ่งผลงานเพลงในช่วงดังกล่าวไม่ค่อยได้รับความนิยมจากผู้ฟัง ทำให้มีศิลปินบางบริษัทนำเพลงลูกทุ่งมาทำดนตรีในจังหวะดิสโก้และได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก ธุรกิจเพลงไทยสากลจึงเริ่มมีการผลิตต่อมากขึ้น รวมทั้งบริษัทผู้ผลิตเริ่มมีการสร้างสรรค์ผลงานเพลงของตนเองมากขึ้นประกอบกับรูปแบบการนำเสนอเพลงไทยสากลก็พัฒนามากขึ้นเมื่อมีการผลิตเครื่องเล่นเทปแบบพกพา (sound about or walkman) ออกมาและสามารถเล่นกับเทปคาสเซ็ทได้ ส่งผลทำให้ธุรกิจเพลงได้รับการตอบรับที่ดีมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม ด้วยพัฒนาการของเทคโนโลยีการผลิตซึ่งมีการพัฒนาไปจนมีการนำเพลงมาบันทึกลงในแผ่นดิสก์ (Compact Digital Disc: CD) ด้วยความต้องการลดข้อด้อยของเทปคาสเซ็ทในเรื่องของอายุการใช้งานและคุณภาพเสียง แต่ในยุคแรกที่มีการเปลี่ยนการบันทึกเสียงจากเทปคาสเซ็ทมาเป็นแผ่นซีดีนั้น แผ่นซีดียังมีราคาแพงและต้นทุนการผลิตที่สูงอยู่ อีกทั้งเครื่องเล่นซีดียุคแรกๆ ก็มีขนาดใหญ่ ใช้แบตเตอรี่เยอะ และพกพายากทำให้ผู้บริโภคยังไม่นิยมดังเช่นในปัจจุบัน ซึ่งยอดขายผลงานเพลงของค่ายเพลงต่างๆ มักจะมาจากแผ่นซีดีมากกว่าเทปคาสเซ็ท สำหรับเทคโนโลยีที่นับได้ว่าเป็นจุดเปลี่ยนของอุตสาหกรรมเพลงทั้งของไทยและทั่วโลก คือ การดาวน์โหลดและการฟังเพลงผ่านอินเทอร์เน็ต ซึ่งมีแนวโน้มว่าจะกลายเป็นแหล่งทำรายได้ที่มากกว่ายอดขายแผ่นซีดีในอนาคตอันใกล้

วิเคราะห์พัฒนาการและลักษณะทั่วไปของอุตสาหกรรมเพลง

การฟังเพลงนับเป็นการบริโภคสินค้าที่ให้ความบันเทิงซึ่งได้รับความนิยมมากอย่างหนึ่ง เนื่องจากราคาแผ่นซีดีและเครื่องเล่นซีดีที่ลดลงอย่างมากในปัจจุบัน ประกอบกับวิวัฒนาการของเครื่องเล่นเอ็มพี 3 และการฟังเพลงผ่านอินเทอร์เน็ตตามเว็บไซต์ที่ให้บริการต่างๆ ภายใน 1 ทศวรรษที่ผ่านมาความต้องการแผ่นซีดีเพลงในประเทศไทยมีความนิยมเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เนื่องจากต้นทุนการผลิตแผ่นซีดีเปล่าเริ่มลดลง ส่งผลให้ราคาจำหน่ายแผ่นซีดีที่บันทึกเพลงแล้วลดลงจากเดิมที่เคยมีราคา 300-500 บาทสำหรับแผ่นซีดีที่ผลิตในประเทศ และราคา 400-1500 บาทสำหรับแผ่นซีดีนำเข้า ลดลงมาอยู่ในระดับแผ่นละ 100-350 บาท สำหรับแผ่นที่ผลิตในประเทศ และ 200-500 บาทสำหรับแผ่นนำเข้า¹ ทำให้ความต้องการฟังเพลงในประเทศไทยเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ยิ่งไปกว่านั้น ค่ายเพลงแต่ละค่ายยังมีการปรับตัวให้ทันยุคสมัยทั้งในด้านเครื่องดนตรี เครื่องอัดเสียง การสร้างสตูดิโอห้องอัดเสียงที่มีประสิทธิภาพ จากเดิมที่อัดบัมเพลงบางชุดต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปเช่าห้องอัดเสียงที่มีประสิทธิภาพในต่างประเทศแทนการใช้ห้องอัดเสียงในประเทศ ทางด้านนักร้องเองก็มีวิวัฒนาการจากเดิมที่เน้นคุณภาพเสียงเป็นหลักมาเป็นการเน้นรูปร่าง หน้าตา ท่าเต้น เพื่อดึงดูดและกระตุ้นยอดขาย ทำให้อาชีพ Dancer ได้รับความนิยมมากขึ้น จากเดิมที่มีเพียงหางเครื่องในวงดนตรีลูกทุ่ง

ตารางที่ 1: สรุปความแตกต่างระหว่างเพลงไทยสากลและเพลงลูกทุ่ง

ลักษณะเพลงสตริง/ลูกกรุง/ไทยสากล	ลักษณะเพลงลูกทุ่ง
- แนวเพลงตามยุคสมัย และส่วนใหญ่เป็นกระแสแนวดนตรีจากต่างประเทศ	- แนวเพลงและดนตรีมาจากเพลงพื้นบ้าน, เพลงท้องถิ่น และเพลงไทยเดิม
- ในยุคแรกจะเป็นการนำเพลงที่ได้รับความนิยมมา cover ใหม่ ต่อมาจึงพัฒนาเป็นการแต่งคำร้องและทำนองขึ้นใหม่ตามความถนัดของแต่ละค่ายเพลง ภาษาที่ใช้มักจะใช้ภาษากลางเป็นหลัก	- ประยุกต์คำร้องแต่ทำนองหรือแนวดนตรียังคงใช้ทำนองจากเพลงพื้นบ้านและเพลงไทยเดิมอยู่ รวมถึงบางครั้งจะมีเอกลักษณ์ของท้องถิ่นปรากฏอยู่อย่างเห็นได้ชัด เช่น ภาษาท้องถิ่น (ภาษาอีสาน, ใต้, เหนือ)
- มีการปรับเปลี่ยนแนวดนตรีตามกระแสความนิยมของตลาด	- ปรับเปลี่ยนคำร้องตามกระแสของท้องถิ่นหรือเหตุการณ์บ้านเมือง
- กลุ่มเป้าหมายมักจะเป็นคนในกรุงเทพฯ และ	- กลุ่มเป้าหมายเป็นคนต่างจังหวัดที่เข้ามา

¹ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง

ลักษณะเพลงสตริง/ลูกกรุง/ไทยสากล	ลักษณะเพลงลูกทุ่ง
เขตอำเภอเมืองต่างๆ	ทำงานในกรุงเทพฯ หรือ แบ่งเป้าหมายตาม จังหวัดและท้องถิ่น
- นักร้องเน้นที่รูปร่าง หน้าตา และกระแสนิยม ของตลาดเป็นหลัก	- นักร้องเน้นที่คุณภาพเสียงเป็นหลัก
- พัฒนาการทำเดินต่างๆ จนทำให้เกิดอาชีพ ใหม่ๆ เช่น ครูสอนเต้น และ Dancer	- ยังคงรูปแบบเดิมของหางเครื่องในวงดนตรี ลูกทุ่ง ซึ่งปัจจุบันกลายเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญ ของเพลงลูกทุ่ง

ที่มา: จัดทำโดยคณะวิจัย